

Kasvun ja oppimisen lautakunta 27.05.2026

Lausunto valtuustoaloitteeseen oppimateriaalien saatavuudesta

Valmistelijat / lisätiedot:
Kilpeläinen Anna
Saloranta-Eriksson Outi
Nerg-Öhman Satu
Kukkonen Minna
Turpeinen Jaakko
Plosila Riina
etunimi.sukunimi@espoo.fi
Puhelinnumero 09 816 21

Päätösehdotus

Esittelijä
Kasvun ja oppimisen toimialajohtaja Narvo-Akkola Merja

Kasvun ja oppimisen lautakunta antaa selostusosan mukaisen lausunnon valtuutettu Elina Kokon ja 37 muun kaupunginvaltuutetun 23.2.2026 jättämään valtuustoaloitteeseen oppimateriaalien saatavuudesta.

Käsittely

Päätös

Selostus

Elina Kokko ja 37 muuta kaupunginvaltuutettua ovat 23.2.2026 jättäneet valtuustoaloitteen, jonka mukaan Espoon strateginen painopiste lasten ja nuorten pääkaupunkina edellyttää riittäviä ja vertailukelpoisia panostuksia oppimisen perusedellytyksiin. Aloitteessa todetaan, että laadukkaat oppimateriaalit ovat oppimisen ja yhdenvertaisuuden kannalta välttämättömiä, mutta niihin kohdistuvat resurssit jäävät Espoossa selvästi jälkeen monista muista kunnista. Oppimateriaaliratkaisujen tulee perustua pedagogisiin tarpeisiin, ja opettajilla on oltava todellinen mahdollisuus vaikuttaa valintoihin.

Aloitteessa pyydetään selvittämään:

1. kouluilta ja opettajilta, onko oppimateriaaleihin riittävästi määrärahoja (tekstikirjat, työkirjat ja digilisenssit), ja onko koulujen määrärahoista osa oppimateriaaleihin korvamerkittyä?
2. oppilaiden yhdenvertaisuuden toteutuminen oppikirjojen ja muun oppimateriaalin saatavuudessa eri kouluissa
3. oppilaiden kokemuksia oppimateriaalien käytöstä ja laadusta
4. tarvetta ja mahdollisuutta tarjota painettuja oppikirjoja vaihtoehtona digitaalisille oppimateriaaleille toisella asteella
5. joutuvatko opettajat kopioimaan opetusmateriaaleja laittomasti puutteellisten opetusmateriaalien johdosta.

Vastaus on valmisteltu Kasvun ja oppimisen toimialan esikunnan, ruotsinkielisten sivistyspalvelujen, suomenkielisen perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen yhteistyönä. Vastaus käsitellään Kasvun ja

oppimisen lautakunnassa 27.5.2026 ja Svenska Rum -lautakunnassa 28.5.2026. Aloitteessa pyydetty selvitys on toteutettu Espoon suomenkielisten peruskoulujen rehtoreille suunnatulla Webropol-kyselyllä (58 vastaajaa) ja keskusteluilla (9 henkilöä). Oppilaiden näkemyksiä on kerätty Storängens skolan oppilaskunnan seminaarissa.

1. Määrärahojen riittävyys

Espoossa oppimateriaaleihin ei ole erillistä korvamerkittyä määrärahaa, vaan ne sisältyvät koulukohtaiseen budjettiin, josta vastaa rehtori. Koulukohtaisen budjetin puitteissa rehtorit voivat tarvittaessa kohdentaa oppimateriaaleihin enemmän varoja kuin mitä niihin on laskennallisesti varattu. Lisäksi koulut saavat S2-opetuksen, valmistavan opetuksen ja erityisopetuksen oppilaisiin liittyvää lisämäärärahaa, jota rehtorit voivat käyttää myös näiden oppilaiden oppimateriaaleihin.

Perusopetuksessa tarvikemäärärahan oppilaskohtainen euromäärä vaihtelee kouluasteen ja opetusmuodon mukaan. Määräraha sisältää oppimateriaalien lisäksi myös muut koulutarvikkeet kuten kynät ja vihot ja hygienia tuotteet (wc-paperit, saippuat, käsipyyhkeet). Kouluille jaettu määräraha oli suomenkielisessä perusopetuksessa vuonna 2025 182,70–298,80 euroa per oppilas, jakautuen seuraavasti: esiopetuksessa ja 1.-6. luokilla yleisopetuksen ja valmistavan opetuksen tarvikemääräraha on 182,70 euroa per oppilas. Vuosiluokilla 7-9 yleisopetuksen ja valmistavan opetuksen tarvikemääräraha on 260,10 euroa per oppilas. Pidennetyn oppimäärän oppilailla tarvikemääräraha on 298,80 euroa per oppilas. Lisäksi oppilasmääriltään pienille kouluille 2 500–4 000 euroa lisämääräraha.

Vuoden 2025 kirjapitotietojen mukaan Suomenkielisen perusopetuksen tulosyksikön aine- ja tarvikebudjetti oli 7,6 milj. euroa ja toteuma oli 8,9 milj. euroa. Tästä summasta kouluille jaettiin 7,2 milj. euroa ja toteuma oli 7,6 milj. euroa. Toteumatietojen mukaan määrärahaa on käytetty:

- toimisto- ja koulutarvikkeisiin: 1,8 milj. euroa
- kirjallisuuteen (koulukirjat) 4,8 milj. euroa
- elintarvikkeisiin (kotitalous) 0,4 milj. euroa

Suomenkielisessä opetuksessa oppimateriaaleihin meni viime vuonna siis noin 7 milj. euroa. Tänä vuonna suomenkielisille koululuille on kohdennettu enemmän aine- ja tarvikemäärärahaa kuin viime vuonna.

Kyselyyn vastanneista suomenkielisen perusopetuksen rehtoreista 51 oli sitä mieltä, että oppimateriaaleihin osoitetut määrärahat eivät riitä kattamaan kaikkia tarpeita. Työkirjoja joudutaan kierrättämään, materiaali on osin vanhentunutta ja erityisryhmien (S2, valmistava opetus, tuen oppilaat) materiaalit tarpeet ylittävät käytettävissä olevat resurssit.

Ruotsikielisessä perusopetuksessa oppilaskohtainen määräraha oli 186–319 euroa per oppilas. Vuonna 2025 ruotsinkielisessä perusopetuksessa käytettiin oppimateriaaleihin ja tarvikkeisiin sekä elintarvikkeisiin yhteensä 542 000 euroa, josta kirjallisuuden osuus oli 340 000 euroa.

Ruotsinkielisessä lukiokoulutuksessa vastaava kokonaismeno oli 343 000 euroa, josta kirjallisuuden osuus oli 310 000 euroa. Kirjallisuus sisältää myös digitaaliset materiaalit, eikä painettujen ja digitaalisten materiaalien kustannuksia voida erotella seurantatiedoista.

Ruotsinkielisen perusopetuksen rehtorit kokivat asiasta kysyttäessä, että määräraha mahdollistaa tarkoituksenmukaisten oppimateriaalien hankinnan, kun koulussa tehdään lukuvuosittaisia priorisointeja. Huolta herättää kuitenkin kustantajien ratkaisut mm. oppikirjojen jakamisessa useammaksi eri teokseksi, joka siten pakottaa koulut hankkimaan useamman kirjan lisäten samalla hankintakuluja. Lisäksi ruotsinkieliset oppimateriaalit ovat kalliimpia ja valikoima suppeampi.

Suomenkielisessä lukiokoulutuksessa vuoden 2025 oppimateriaalien toteuma oli yhteensä 2 534 000 euroa. Luku sisältää ainoastaan kirjallisuuteen ja lisenssiin käytetyt määrärahat.

2. Oppilaiden yhdenvertaisuus oppimateriaalien saatavuudessa

Espoossa viranhaltijoiden lainsäädäntöön perustuvan ratkaisuvallan mukaan, rehtori hyväksyy koulussa käytettävät oppimateriaalit opettaja kuultuaan sekä valvoo, että käytettävä oppimateriaali on opetussuunnitelman perusteiden mukaista. Opetuksessa yhteisesti käytettyjen oppimateriaalien lisäksi yksittäisten oppilaiden tarpeisiin vastataan oppimateriaaleja eriyttämällä.

Suomenkielisessä perusopetuksessa oppimateriaalimäärärahojen toteuma oli vuonna 2025 alakouluissa keskimäärin 208 euroa/oppilas (vaihteluväli 123-454 euroa), yläkoulussa keskimäärin 250 euroa/oppilas (vaihteluväli 91-439 euroa) ja yhtenäiskouluissa keskimäärin 250 euroa/oppilas (vaihteluväli 112-585 euroa).

Ruotsinkielisessä perusopetusopetuksessa oppimateriaalimäärärahojen toteuma oli vuonna 2025 alakouluissa keskimäärin 120 euroa/oppilas (vaihteluväli 99-156 euroa) ja yhtenäiskouluissa keskimäärin 135 euroa/oppilas (vaihteluväli 115-152 euroa). Ruotsinkielisessä lukiossa oppimateriaaleihin on käytetty 423 euroa/opiskelija.

Suomenkielisessä lukiokoulutuksessa oppimateriaalimäärärahojen toteuma oli vuonna 2025 keskimäärin 386 euroa/opiskelija ja vaihteluväli n. 300–570 euroa.

Koulukohtaiset / lukiokohtaiset luvut eivät kuitenkaan ole täysin vertailukelpoisia, sillä kustannuksiin saattaa sisältyä koulusta / lukiosta riippuen mm. koulukirjastohankintoja tai muita kustannuksia.

3. Oppilaiden kokemukset oppimateriaaleista

Storängens skolan oppilaiden mukaan koulussa on käytössä riittävästi painettuja oppimateriaaleja eri oppiaineissa. Kaikissa aineissa ei ole omaa kirjaa jokaiselle oppilaalle, mutta käytössä on luokkasarjoja ja opettajien laatimia materiaaleja. Oppilaat kokevat vihot ja työkirjat mielekkäiksi, koska niiden avulla saa harjoitella itse. Oppilaat pitävät digitaalisia materiaaleja hyödyllisinä, ja niiden määrää toivotaan kasvatettavan erityisesti matematiikassa ja luonnontieteissä. Oppilaat kokevat parhaaksi yhdistelmän painettuja ja digitaalisia materiaaleja.

4. Painettujen oppikirjojen tarjoaminen toisella asteella

Lukioilla on tällä hetkellä mahdollisuus käyttää rajatusti painettua materiaalia rehtorin päätöksellä. Lisäksi lukiokirjastoihin voidaan hankkia jonkin verran painettuja kirjoja käsikirjakäyttöön. Niille opiskelijoille, joilla on oppimisvaikeuksia, voidaan erityisopettajan lausunnon perusteella hankkia paperikirjoja tukemaan opiskelua.

Digitaaliset oppimateriaalit tarjoavat kuitenkin sellaisia monipuolisempia mahdollisuuksia opetuksen tavoitteiden saavuttamiseen, joita painetulla materiaalilla on vaikea toteuttaa. Lisäksi digitaaliset lisenssit ovat joustavia opiskelijoiden opintojaksovalintojen muuttuessa. Ne voidaan aktivoida nopeasti periodien vaihtuessa, kun taas painettujen kirjojen tilaaminen on hidasta eikä keväällä tilattuja kirjoja voi palauttaa.

Painetulla materiaalilla on silti vahvuuksia, kuten helppo luettavuus erityisesti pitkissä teksteissä sekä joissakin oppiaineissa koettu käytännöllisyys. Kokemukset vaihtelevat opintojaksoittain ja materiaalien laatueroja on myös digitaalisessa tarjonnassa.

Espoon tavoitteena on turvata opiskelijoille laadukas, joustava ja yhdenvertainen oppimateriaalien kokonaisuus, jossa digitaaliset ja painetut ratkaisut voivat täydentää toisiaan tarpeen mukaan. Opiskelijoille ei kuitenkaan kustannussyistä voi olla tarjolla laajamittaisesti sekä digitaalista että painettua materiaalia.

5. Opettajien mahdollinen laitton kopiointi

Espoossa noudatetaan Kopioston kopiointilupia, jotka kattavat perusopetuksen ja toisen asteen. Opettajilla on selkeät ohjeet kopioinnista, ja luvaton kopiointi ei selvityksen perusteella ole ongelma. Kopiointi on vähentynyt digitaalisten materiaalien ja opettajien omien materiaalien jakamisen myötä. Henkilöstölle järjestetään vuosittain koulutusta tekijänoikeuksista opetuksessa.

Päätöshistoria

Liitteet

Oheismateriaali

- Valtuustoaloite oppimateriaalien saatavuudesta

Tiedoksi